

Detektorfund i Nr. Vissing, Veng, Søballe & Hemstok

Baggrund

At gå med metaldetektor er en hobby med mange facetter. Der kræves blot en metaldetektor, så er man i gang. Men som med så mange andre hobbies er der rige muligheder for at supplere med yderligere udstyr og beklædning. Jeg startede selv i august 2008 og har siden opgraderet to gange med nye og bedre detektorer, som vejer mindre og har flere indstillingsmuligheder, så man sjældnere graver forgæves. Det er dog min oplevelse, at det mere er detektorførerens øvelse og erfaring, der giver de gode fund, end det er selve udstyret.

Jeg startede selv lidt diskret med at finde mønter på fællesarealet i Nørre Vissing, hvor fodboldspillere, øldrikkere og andet godtfolk gennem årene har været flinke til at efterlade minder til detektorfolket. Det gav cirka 300 mønter af nyere dato og antageligt mindst 1000 kapsler, heraf op mod 10 sodavandskapsler. Dernæst forsøgte jeg mig på markerne omkring Nr. Vissing, og det gav ret hurtigt opmuntrende resultater i form af mønter fra 1800-tallet, blyplomber fra kornsække, musketkugler, lommeurnøgler samt bjerger af ”bondejern”.

Før man drager ud på en mark, skal man naturligvis have lov til at gå der af lodsejeren samt af en evt. forpagter. Her har jeg oplevet en utrolig velvillighed i lokalområdet. Næsten alle lodsejere synes, det er et spændende projekt og er meget interesseret i at se og høre om, hvad der bliver fundet på deres marker. Ingen nævnt, ingen glemt! Derfor sørger jeg da også for at tage fotos af alle spændende fund samt for at lave kopier af de fine danefæbreve fra Nationalmuseet med beskrivelse af de enkelte fund. Typisk kommer danefæbrevene først 1-2 år efter at fundet er afleveret, men det er jo heller ikke meget, når man ser det i en historisk sammenhæng.

Hvis der gives en danefædusør, som iflg. museumsloven tilkommer finderens, sørger jeg for at også lodsejeren bliver tilgodeset. Det skal dertil siges at en mønt ældre end 1536, herunder romerske mønter og mønter fra vikingetiden, typisk giver kr. 200 pr. stk. i danefædusør, så det er ikke noget, man bliver rig af. Hvis jeg finder dubletter af mønter som jeg allerede har i samlingen derhjemme, deler jeg gerne ud af disse til de respektive lodsejere, fx af de fine 10-ører i sølv fra 1874-1906.

En moderne metaldetektor, XP Deus til ca. kr. 12.000, kan finde en mellemstor mønt i ca. 20 cm dybde

Nørre Vissing

Vi starter på min hjemmebane i Nørre Vissing. Mit første virkeligt spændende fund løb jeg ind i på marken ved siden af mit hus en oktoberaften i 2009. Det var en romersk denar med et portræt af den romerske kejser Marcus Aurelius, da han var kronprins fra ca. år 157. Altså en næsten 2000 år gammel mønt. Ugen efter dukkede endnu en denar op fra mulden, denne gang med

kejser Vespasian fra år 71, og i det følgende forår en Vespasian mere fra år 81. Den seneste lå kun 75 meter fra vores hus på Bækgårdsvej, så man behøver altså ikke at drage til sognets ende for at finde spændende, gamle fund.

Hvorfor disse mønter har ligget på netop denne mark er et godt spørgsmål, men der ligger en bronzealderhøj og en bæk (som i dag er rørlagt) ganske tæt på, så det har gennem alle tider været et fint sted at bo og måske slå lejr for forbipasserende.

En septembraften i 2010 tog jeg børnene med en tur på stubmarken, hvor vi startede med at finde et par mønter fra 1800-tallet. Sådan nogle finder jeg ca. 1 af i timen på en god mark, tæt ved en af vore gamle landsbyer. På vejen hjem ramte vi pludselig 2 små sølvmønter fra vikingetiden, blot 100 meter fra vores hus. Altså ikke langt fra stedet med de romerske mønter. Det var første gang jeg så en sådan mønt i virkeligheden, og de var i fin stand, som var de tabt i går, selv om de var slidt af lang tids brug.

Der skulle gå 2 år før jeg i løbet af sommeren 2012 fandt yderligere 2 af disse sølvmønter i Nr. Vissing, hhv. 80 og 90 meter fra de 2 første. Mønterne er alle fundet omkring en naturlig, svag forhøjning lige oven for førnævnte bæk, som har givet navn til Bækgårdsvej. En forhøjning som jeg naturligvis har planer om at afsøge yderligere, når afgrøderne tillader det.

Måske har der ligget en bebyggelse på stedet i vikingetiden, måske en vikingegård, blot 15 -50 meter fra Bækgårdsvej, hvor der i dag ligger moderne parcelhuse og blot 100 meter fra stedet, hvor de 3 romerske mønter blev fundet?

2 sølvmønter fra vikingetiden, den ene slået i Köln af Otto I som regerede 936 til 973

En tommelfingerregel siger, at bynavne, der ender på ”-ing”, er fra før vikingetiden. I Nr. Vissing er der håndgribelige beviser på, at der har været beboelse før vikingetiden, fx i form af en flot bronzealdergravhøj lige ved bygrænsen, men det kan jo være, at den nuværende by har fundet sin placering tilbage i vikingetiden.

En yderligere bekræftelse, på at der var liv i Nørre Vissing i Vikingetiden, dukkede i sommeren 2011 op nær toppen af Bavnehøj, ved Højgården. Her lå nemlig et flot hængesmykke med et motiv som Nationalmuseet på fornem vis beskriver i et danefæbrev, ledsaget af en dusør på kr. 1.000:

”Der er tale om et maskeformet hængesmykke med temmelig forvitret overflade. Fletværket i håret kan give et hornagtigt indtryk, men har næppe inkluderet et gedehoved. Ovale øjne,

omgivet af ”stråler”, kraftigt overskæg. Smykket har antagelig haft ”falsk ønske” hvor hullerne til snoren har siddet i smalle lister for enderne. Forsiden har været forgyldt, bagsiden fortinnet.

Smykker med dette maskemotiv kan dateres til vikingetiden, hvor motivet optræder i flere sammenhænge, bl.a. på udskårne skrin og runesten fra 900-årene. Det associeres almindeligvis med Asa-troen, hvor masken ses som det ultimative symbol på Odin – forklædningens mester”.

Vikingehængesmykke / dobbeltansigt – viser også et ansigt når det vender på hovedet!

Af alle steder har jeg søgt mest i Nr. Vissing, men savner stadig at finde metaller, der viser byens placering i jernalderen og tidligere – ud over de 3 romerske mønter. Der bør ligge dragtnåle og yderligere mønter på en af markerne omkring byen, så jeg arbejder videre på min hjemmebane med at få de nødvendige søgetilladelser og få mere jord under søgehovedet.

Veng

Ikke langt fra Nørre Vissing ligger som bekendt den gamle klosterby Veng. Veng er et lokkende sted for en detektormand. Kirker er altid et godt tegn og placeringen ved åen er heller ikke dårligt.

I første omgang søgte jeg på engområdet på Nr. Vissing siden af Sophiendal. Det gav en solid bunke hestesko i forskellige størrelser, antageligt fordi området altid har været fugtigt. Nok for fugtigt til beboelse før drænrørrets tid. Jeg vil tro, at der af naturlige grunde bliver ”suget” flere hestesko af i fugtige områder end på tør, sandet jord, med samme grusomme statistik som karameller suger flere tandplomber end marcipan.

Men hestesko var ikke mit primære mål, så jeg besøgte senere området omkring Pittersøen, og bakken hvor Veng Mølle med tilhørende gildesal har ligget samt nogle af stierne ved Ravnsø. Det gav nogle fine mønter fra 1800-tallet, herunder en flot 1-krone i sølv fra 1916, men umiddelbart ikke noget fra oldtiden. Mange af de besøgte marker er kæmpestore, så de er slet ikke opgivet, men fundene ligger i hvert fald ikke i store stimer på de pågældende marker. Og man må jo prioritere.

På den lille mark over for kirken, ganske tæt ved Veng Sø kom de første gamle sager frem i lyset. Først en lille lybsk skilling fra 1625, en ganske lille tysk sølv mønt som var almindelig i Danmark i Christian IV's tid. Dernæst min første fibel, en lille dragtnål fra jernalderen. Slutteligt en lidt bøjet sølv mønt fra vikingetiden. Altså et stort spænd af fund som blot fortæller, at der har

været trafik i området fra jernalderen og frem til i dag, hvilket ikke er voldsomt overraskende, idet marken ligger lige over for kirken. Dragtnålen fra jernalderen er dog flere hundrede år ældre end kirken, hvilket er fascinerende at tænke på, når man tager kirkens høje alder i betragtning.

De allerfineste fund hidtil dukkede op i efteråret 2012 og foråret 2013 i de høje rapsstubbe mellem Veng Kirke og Vengelundvej. På trods af at det var solide stubbe at mase et søgehoved igennem formåede jeg ved et sandt lykketræf at ramme et lille område på den store mark, hvor der lå 2 spændende dragtnåle fra jernalder/vikingetid, hhv. en skålfibel og en slangefibel, begge antageligt fra vikingetiden. I samme område lå en halv arabisk sølvmønt, som kan dateres til år 776. Mønten er formentlig sejlet til Danmark via de russiske floder engang i vikingetiden, hvor sølv var et fremtrædende betalingsmiddel. Sølv blev handlet via vægt, ikke via pålydende værdi, derfor er mønten på et tidspunkt brækket midt over, for at få vægten til at passe.

En halv, 1/2 Arab-Tabaristan drachm, præget af Umar bin al-Ala ca. år 776

Et stykke derfra fandt jeg, efter at vinterens detektorfjendtlige isdække var smeltet, yderligere en dragtnål, denne gang fra jernalderen samt 2 såkaldte borgerkrigsmønter fra 1300-tallet. Dertil kommer en signetring med initialerne "N. R." og et flot våbenskjold som gode kræfter arbejder på at identificere. Signetringen vil jeg gætte på er fra 1800-tallet. Sjovt nok er bogstavet "N" på ringen ikke spejlvendt, måske har gravøren sovet i timen, måske er det i virkeligheden et gammelt "H"? Jeg donerer en flaske god rom af mærket "Matusalem" til den der kan identificere den oprindelige ejer af ringen!

Signetring med initialerne "N. R." og et våbenskjold med et segl-lignende symbol

Altså også en stor aldersmæssig spredning af fund på denne mark, men med en lidt mere tankevækkende fundfordeling. Dragtnålene kunne godt være gravgaver, hvorimod den halve sølvmønt nok nærmere er et løsfund. De 2 borgerkrigsmønter og dragtnålen antyder et andet område på marken, hvor der kan have været bebyggelse eller dyrkning gennem mange år, på et fladt plateau, som kun er afsøgt sporadisk. Kommende fund vil forhåbentlig folde fortællingen yderligere ud.

Søballe og Sandgravvold

Next stop Søballe. I Selve Søballe har jeg kun søgt én gang, sammen med en lokal detektorfører. Men det var til gengæld ganske lovende, idet et par timer en kold novembereftermiddag i 2012 kastede hele 2 fine fund af sig. Først en Søsling i kobber fra 1651 (Søsling er en møntenhed) fra Frederik III's tid og dernæst en ½ næbfibel fra jernalderen.

Der er helt sikkert planer om yderligere afsøgning af området omkring selve Søballe, hvor der jo som bekendt har ligget flere landsbyer og flyttet rundt i middelalderen. Mon ikke vi med tiden kan få et mere præcist overblik over, hvor bebyggelserne ved Søballe har ligget i de forskellige historiske perioder.

Og så er der jo Søballe N, også kaldet Sandgravvold. Her har jeg haft adgang til at søge siden foråret 2010, og selv om jeg kun har besøgt stedet 1-2 gange om året, er det blevet til en mængde fund. Heriblandt en række fine fund gjort af den håndfuld gæster, jeg har haft med derud. Fundene omfatter spillebrikker i bly, en fin sølvperle, en figur af en mand på et stykke bly (måske en Jesus-figur), en bjælde, som har siddet som pynt i en klædedragt og en fin lille bronze nøgle.

Blandt de mest spændende fund er desuden en række mønter fra voldstedets storhedstid. Disse mønter kan dateres og dermed sige noget meget præcist om voldstedets retmæssige placering i historiebøgerne. Jeg har indtil videre fundet 3 af de såkaldte Sterling Longcross hvoraf 2 er dateret til perioden 1302-1335, Edward II, England.

Herudover har jeg sammen med detektorkollegerne fundet i alt 7 hulpenninge, dvs. små tyske sølvmønter, som endnu ikke er bestemt af museet, men som formentlig er lidt nyere end de engelske mønter. Dertil kommer i alt 7 borgerkrigsmønter, dvs. danske kobbermønter med et minimalt sølvindhold fra samme urolige periode af danmarkshistorien.

2 stk. Longcross Sterling, Edward II, England

Jeg har i alt registreret 64 fund som jeg mistænker for at være interessante på Sandgravvold, heraf 29 gjort af forskellige gæster, dvs. af erfarne detektorfolk fra andre dele af Danmark.

Det flotteste fund til dato er et fund af en yderst velbevaret guldring med inskription. Guldringen blev fundet af en af gæsterne, Jesper Janke Hansen, på en iskold 7. april 2013. Frosten var kun lige akkurat gået af jorden få dage forinden. Inskriptionen lyder ”Melchior – Baltazar – Caspar” som er navnene på de 3 vise mænd fra Bibelen, også kendt som ”De Hellige Tre Konger”. Ringen har sikkert været en fornem mands amulet mod alt ondt, men den blev altså, formentlig engang i 1300-tallet, tabt på Sandgravvold for først at blive fundet 700 år senere af en dygtig detektorfører fra Hovedgård.

Guldring med inskriptionen ”Melchior – Baltazar – Caspar” fundet af Jesper Janke Hansen

Når jeg plotter de formodet interessante fund, som alle er GPS-noteret, ind på et kort, tegner der sig, på en god dag, en interessant, fund-tom cirkel i midten af anlægget, som jeg mistænker for at være en forhøjning, fra borgens grundlæggelse, der senere er jævnet ud. Måske har der på netop dette sted stået fundamentet til det tårn, som enhver borg med respekt for sig selv var udstyret med i 1300-tallet.

Hemstok

Vi hopper en anelse sydpå og opad i terrænet. I Hemstok har der som bekendt ligget en tysk militærlejr med omfattende radarinstallationer under Anden Verdenskrig. Jeg har ofte tænkt, at det kunne være sjovt at prøve at finde noget med et hagekors på, for på den måde at dokumentere lejrens eksistens. Den pågældende mark ligger lidt væk fra de nærmeste landsbyer, så umiddelbart forventede jeg ikke at finde ret meget andet end nazi-efterladenskaber på stedet.

Tilladelse til at gå på marken blev indhentet, og i efteråret 2012 var jeg på besøg i Hemstok for første gang. Det gav ret hurtigt et par interessante resultater. På mit første besøg fandt jeg flere stykker hvidt keramik (med øjnene), det ene viste sig at være bunden af en kande, påmalet et flot hagekors, den tyske ørn samt bogstaverne Fl. U. V., som står for ”Flieger Unterkunfts Verwaltung”, dvs. noget i retning af Flyvernes Boligforening. altså den organisation der stod for indretning af barakker, porcelæn, service og alle mulige andre daglige fornødenheder.

Derudover blev det til en af de karakteristiske tyske øvelsespatroner med riller i siderne. Google oplyser at kanden er produceret i Silesia / Königszelt, som i dag er en del af Polen og hedder noget så mundret som Jaworzyna Śląska. Så klog man bliver.

Ved næste besøg på stedet havde jeg taget en detektorkollega med, og det gav yderligere fund fra nazi-tiden. Denne gang i form af skæftet til en ske, også med hagekors og de samme bogstaver. Samt ikke mindst et militært bæltespænde, fundet af min kammerat. Det sjove ved bæltespændet er, at hagekorset møjssommeligt er ridset ud, om hvilket Ejvind Hertz fra Skanderborg Museum bemærkede, at *"alle tyske soldater fik besked på at fjerne alle hagekors efter ordre fra deres egne overordnede (deriblandt på deres bæltespænder – så i gang med filen Fritz), da de var på retræten"*.

En foreløbig krølle på Hemstok-søgningen blev fundet af et fragment af en ragekniv fra bronzealderen, som jo ligger ca. 2.800 år tilbage i tiden. Det fremgår af Nationalmuseets funddatabase "Fund og Fortidsminder", at der tidligere er gjort fund fra bronzealderen i området, men de tidligere fund er sket i forbindelse med overpløjning af gravhøje sidst i 1800-tallet, så det er ikke hver dag der dukker så fine ting op i Hemstok.

Ornamenteret fragment af ragekniv fra bronzealderen

Det er altså ikke kun nazisterne der har fundet at Hemstok er et godt sted at bo. Uden sammenligning i øvrigt.

Det store puslespil

Som det fremgår af ovenstående er vores egn mindst lige så velforsynet med oldtidsfund som andre gode steder i Danmark. Der er nok at gå i gang med for en detektorfører. Ud over de allerede nævnte lokaliteter, hvor overfladen blot lige er blevet kradsat i, er der rige muligheder for at udvide med søgesteder ved Mesing, Javngyde, Hårby osv. osv. Ved disse byer har jeg så småt allerede aftaler med lodsejere, så mon ikke snart lejligheden byder sig til at finde flere brikker til det store puslespil.

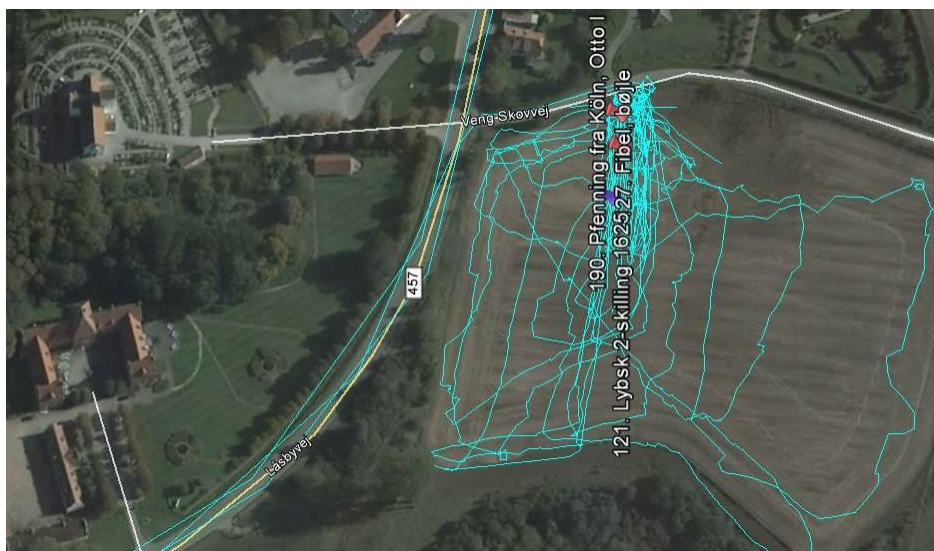
For et stort puslespil er det. Ovenstående fund er blot små brikker i vores store, fælles, historiske værk. Når detektormanden snuser rundt på markerne, finder spændende metalgenstande fra fortiden og nøje noterer, hvor de er fundet giver det vore museer mulighed for at se flere og flere

mønstre i vore forfædres liv og færden. Det gælder bosteder, handelsmønstre og kulturpåvirkninger, men også verificering af konkrete historiske begivenheder.

Man kan ikke nødvendigvis udlede noget af de enkelte fund, som sagtens kan være tilfældige tab af enkeltgenstande. Men når flere og flere fund kan plottes ind på kortet, måske over en periode på mange år eller årtier, får man med tiden et mere og mere finkornet overblik over fortidens mysterier.

Skanderborg Museum har en fin dialog med de mange amatørarkæologer og detektorfolk i museets ansvarsområde. Det er min oplevelse, at vi begge har stor glæde af samarbejdet, og jeg oplever, at museet meget gerne vil have os til at hjælpe med konkrete opgaver, fx at afsøge konkrete områder før og under udgravninger.

Og så sker det jo også, at vi finder spændende nye brikker fra fortiden, som museet kan placere ind i deres støt voksende puslespil. I den forbindelse sørger vi detektorfolk i stigende grad for at markere alle fund på GPS samt at aflevere en log over, hvor vi har søgt, således at de enkelte fund tilføres yderligere værdi ved at kunne sættes ind i en større sammenhæng.

Fundoversigt samt sporlog fra mark i Veng, alle fund og spor markeret med GPS på Google Earth

Allan Faurskov, Nr. Vissing, allan@faurskov.com